כיתה ח' | תושב"ע · משנה | שיעור 3 מתוך 3 | 45 דק' | בבא מציעא ב, ט-י

"השב תשיבם": גם חמש פעמים, וגם כשאבא אומר לא

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יבחינו לפי משנה ט ולפי הרע"ב בין "אבדה" ובין חפץ שהבעלים הניחו מדעת.
- התלמידים יסבירו את הדרשה "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם": מחזירים "אֲפִילוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים".
- התלמידים יסבירו למה כהן לא נטמא בשביל אבדה, ולמה לא שומעים לאב שאומר "אל תחזיר" (משנה י), לפי הרע"ב.
- התלמידים יכתבו תשובה אישית לשאלה הגדולה של היחידה.

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה אני חייב למי שאיבד משהו, גם כשאני לא מכיר אותו?

בשיעור האחרון רואים עד כמה המצווה רחבה: מחזירים שוב ושוב, ואפילו הוראה של אבא לא מבטלת אותה. בסוף כל תלמיד עונה על השאלה של היחידה.

🧪 פתיחה: עוד פעם?!

מספרים: "החזרתי לשכן את הכלב שברח. אחרי שעה הוא ברח שוב. ושוב. בפעם החמישית..." שואלים: **עד מתי אני חייב? ומה אם אני בכלל מפסיד בגלל זה שעת עבודה?** (4 דקות)

📖 הסבר למורה

משנה ט פותחת בהגדרה: "אֵיזוֹ הִיא אֲבֵדָה". חמור או פרה שרועים בדרך אינם אבדה, כי לפי הרע"ב "שֶׁמְּדַעַת הִנִּיחוּהָ שָׁם". אבל "חֲמוֹר וְכֵלָיו הֲפוּכִין" או "פָּרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים" הם אבדה. ואם החזיר והיא ברחה שוב, "אֲפִילוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, חַיָּב לְהַחֲזִירָהּ", מהכפילות בפסוק "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם". הרע"ב: "הַתּוֹרָה רִבְּתָה הֲשָׁבוֹת הַרְבֵּה". המשך המשנה עוסק בשכר המוצא שהפסיד עבודה; כאן מובא החלק הראשון, ואפשר להביא את ההמשך כהעשרה.

משנה י מציבה גבולות: אבדה בבית הקברות, כהן לא נטמא לה. ואם אביו אמר לו "הטמא" או "אל תחזיר", "לֹא יִשְׁמַע לוֹ". הרע"ב מסביר: מצוות כיבוד אב לא דוחה מצווה אחרת, כמו שנאמר "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ". כאן מובא החלק הראשון של המשנה; ההמשך עוסק במצוות פריקה וטעינה.

זה השיעור האחרון ביחידה. כדאי לסכם את שלושת השיעורים: מתי מחזירים (סימן ויאוש), איך מחזירים (מכריזים ובודקים), ועד כמה (שוב ושוב, גם מול הוראה של הורה).

📜 המקור (המשנה מתוך ספריא, נוסח תורת אמת; רע"ב מתוך ספריא)

משנה, בבא מציעא פרק ב, משנה ט (מתוך המשנה)

אֵיזוֹ הִיא אֲבֵדָה, מָצָא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִין בַּדֶּרֶךְ, אֵין זוֹ אֲבֵדָה. חֲמוֹר וְכֵלָיו הֲפוּכִין, פָּרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים, הֲרֵי זוֹ אֲבֵדָה. הֶחֱזִירָהּ וּבָרְחָה, הֶחֱזִירָהּ וּבָרְחָה, אֲפִילּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, חַיָּב לְהַחֲזִירָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב) הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם.

משנה, בבא מציעא פרק ב, משנה י (מתוך המשנה)

מְצָאָהּ בָּרֶפֶת, אֵינוֹ חַיָּב בָּהּ. בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּב בָּהּ. וְאִם הָיְתָה בֵּית הַקְּבָרוֹת, לֹא יִטַּמָּא לָהּ. אִם אָמַר לוֹ אָבִיו, הִטַּמֵּא, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ, אַל תַּחֲזִיר, לֹא יִשְׁמַע לוֹ.

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, ט

אֵיזוֹ הִיא אֲבֵדָה. שֶׁנִּכָּר בָּהּ שֶׁאֵין הַבְּעָלִים יוֹדְעִים שֶׁהִיא שָׁם:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, ט

אֵין זוֹ אֲבֵדָה. וְאֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר, שֶׁמִּדַּעַת הִנִּיחוּהָ שָׁם:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, ט

הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם. הַתּוֹרָה רִבְּתָה הֲשָׁבוֹת הָרִבֵּה:

רע"ב (ר' עובדיה מברטנורא) על בבא מציעא ב, י

אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ אַל תַּחֲזִיר. וְהָאֲבֵדָה בְּמָקוֹם שֶׁמְּצָוָה לְהַחֲזִיר, הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁמַע לוֹ. דִּכְתִיב (ויקרא יט) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ, שֶׁאִם אָבִיךָ אוֹמֵר לְךָ חַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת אַל תִּשְׁמַע לוֹ. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת:

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב במשנה במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהמשנה.

📜 **כתוב:** "מָצָא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִין בַּדֶּרֶךְ, אֵין זוֹ אֲבֵדָה"

💭 **מפרשים:** הרע"ב: "שֶׁמִּדַּעַת הִנִּיחוּהָ שָׁם".

📜 **כתוב:** "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם"

💭 **מפרשים:** הרע"ב: "הַתּוֹרָה רִבְּתָה הֲשָׁבוֹת הַרְבֵּה".

📜 **כתוב:** "אִם אָמַר לוֹ אָבִיו ... אַל תַּחֲזִיר, לֹא יִשְׁמַע לוֹ"

💭 **מפרשים:** הרע"ב: "שֶׁאִם אָבִיךָ אוֹמֵר לְךָ חַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת אַל תִּשְׁמַע לוֹ. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת".

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: משנה (או דף המקורות), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: הכלב שברח חמש פעמים (4 דקות)
2. משנה ט: איזו היא אבדה, ו"השב תשיבם" (10 דקות)
3. משנה י: הכהן בבית הקברות, ו"לא ישמע לו" (8 דקות)
4. עבודה בזוגות: דף העבודה, "אבדה או לא?" ושאלות (10 דקות)
5. סיכום היחידה: תשובה אישית לשאלה הגדולה, שיתוף וכרטיס יציאה (13 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מתי חמור או פרה הם "אבדה", ומתי לא?
2. כמה פעמים חייבים להחזיר, ומאיזה פסוק לומדים?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. לפי הרע"ב, למה פרה שרועה בדרך אינה אבדה?
2. לפי הרע"ב, למה הבן לא שומע לאביו שאומר "אל תחזיר"?

הערכה (מה דעתי?)

1. אחרי שלושת השיעורים: האם המשנה דורשת יותר ממה שהחוק במדינה דורש היום? האם זה מוצדק?

🏁 סיכום השיעור

כל תלמיד כותב 3-4 שורות לשאלה הגדולה, "מה אני חייב למי שאיבד משהו, גם כשאני לא מכיר אותו?", ומביא לפחות משנה אחת מהיחידה. שניים-שלושה תלמידים קוראים בקול.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. דבר אחד שלמדתי היום: _____
2. שאלה אחת שעדיין יש לי: _____

טיפ: פתחו את השיעור הבא בשתיים-שלוש מהשאלות הפתוחות.

💡 הערות למורה

הדיון על "אל תחזיר" רגיש: חשוב להדגיש שהמשנה לא מבטלת את כיבוד הורים, אלא קובעת שהורה לא יכול לבטל מצווה אחרת (כך הרע"ב). אפשר להזכיר שבחמ"ד המשנה הזו נלמדת בכיתה ח' (תוכנית הלימודים: בבא מציעא ב, א-יא). למתקשים: דף עם תמיכה, ובו מחסן מילים ומשפטי פתיחה.

📝 בדף העבודה

מיון "אבדה או לא?", שאלות על "השב תשיבם" ועל "לא ישמע לו", ו★ שאלת סיכום ליחידה. מחוון מלא בעמוד השני.

יש גם גרסה עם תמיכה (מחסן מילים, משפטי פתיחה, פחות שאלות, ומחוון משלה), ודף סיכום של עמוד אחד לתלמידים, להדבקה במחברת או לחזרה לפני מבחן.

מקורות

- משנה, בבא מציעא ב, 9 (ספריא)
- משנה, בבא מציעא ב, 10 (ספריא)
- רע"ב על בבא מציעא ב, 9 (ספריא)
- רע"ב על בבא מציעא ב, 10 (ספריא)

מחוון: איזו היא אבדה, וכמה פעמים מחזירים?

1. **חלק א:** (1) לא: "אֵין זוֹ אֲבֵדָה", הרע"ב: "שֶׁמִּדַּעַת הִנִּיחוּהָ שָׁם". (2) כן: "חֲמוֹר וְכֵלָיו הֲפוּכִין". (3) כן: "פָּרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים" (הרע"ב: "שֶׁמִּתְקַלְקְלִים רַגְלֶיהָ"). (4) לא: הונחו מדעת. (5) כן, כמו פרה שרצה בין הכרמים: הבעלים לא יודעים שהוא שם. לקבל נימוק דומה.
2. **חלק ב:** (1) "אֲפִילוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים". (2) הכפילות: "הָשֵׁב" וגם "תְּשִׁיבֵם".
3. **חלק ג:** (1) הרע"ב: השבת אבדה היא מצוות עשה, וטומאת כהן היא עשה ולא תעשה, "וְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה". (2) "לֹא יִשְׁמַע לוֹ". הרע"ב: "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ": כיבוד אב לא מתיר לבטל מצווה.
4. ★ **סיכום:** תשובה פתוחה. לבדוק: עמדה ברורה, שתי משניות מצוטטות נכון, וקשר ביניהן.